

## NIEUWE UITGAVEN

[RECENSIE]

*Zuurvrij. Berichten uit het Letterenhuis*, juni 2011, nr. 20, 113 pp., ill.

De redactie van *Zuurvrij* viert met dit nummer haar tweede lustrum en biedt zoals altijd een typografisch fraai verzorgd nummer, dat vanwege het lustrum zelfs extra aardige bijdragen biedt. Voor de lezers van *Wt* zijn de volgende bijdragen interessant.

Christel Van Dammeschrijft over de correspondentie tussen de Antwerpse historicus en stadsarchivaris Floris Prims (1882-1954) en Jozef Muls (1882-1963), de kunsthistoricus en conservator van het Koninklijk Museum in Antwerpen. Beiden waren redacteur van *Vlaamsche Arbeid*, maar ook André De Ridder en Gust Van Roosbroeck maakten deel uit van die redactie. De Ridder handelde vaak eigenmachtig en informeerde Prims niet over verschillende bijdragen. Kern van het conflict was dat De Ridder en Van Roosbroeck een meer algemeen en minder katholiek tijdschrift wensten. Uiteindelijk verloren beide opposanten de slag in 1909 en bleef *Vlaamsche Arbeid* katholiek. Het conflict draaide niet louter om de vraag katholiek of niet-katholiek. Muls was meer Vlaamsgezind dan Prims, die altijd op het formeel belgicistische standpunt bleef staan. Dat bleek bijvoorbeeld toen Muls in 1906 stelling nam tegen de *Instructions* van kardinaal Mercier inzake het voortgezet en hoger onderwijs. Deze spanningen belastten de verhouding tussen Prims en Muls zwaar. Prims verliet zelfs de redactie, maar uiteindelijk hield de vriendschap toch stand. Vermoedelijk prevaleerde voor Prims de gehoorzaamheid aan zijn geestelijke overheid. Deze briefwisselingen zijn met name van belang voor een inzicht in de politiek en culturele verhoudingen in Vlaanderen.

Amusant is Bert Van Raemdoncks bijdrage *Het vreemde en onstichtelijke lot van een curieuze bolognaise pot. Brieven over Van Nu en Straks*. In de Van Nu en Straks correspondentie zit een brief van Jacques Mesnil (ps. van J. Dwelshauvers) van 1-4 november 1892. Hij is dan met o.a. André Walravens en Lodewijk De Raet in Bologna. De brief bevat een vrij uitvoerig en beeldend verslag van een bordeelbezoek. Dat verslag is in de gedrukte edities van de Van Nu en Straks briefwisseling maar deels opgenomen. De weggelaten passages zijn in het bovengenoemde artikel nu opgenomen. Waarom ze werden weggelaten, is de vraag. Zeer waarschijnlijk was dit op verzoek van de beheerders van het De Raet-archief. Merkwaardig is dat in de op [www.vnsbrieven.org](http://www.vnsbrieven.org) te raadplegen briefwisseling de passages nog steeds ontbreken, maar dat ze wel op de facsimile uitgave te vinden zijn. Een van de weggelaten passages luidt: *“De sorte que finalement, tres brûlants, Alfred [Walravens] en De Raet, restent dans les bras de ce demoiselle”* en wat verder *“Bref Lodewijk en*

*Alfred en sont si heureux qu'ils retournent hier et ont encore l'intention d'y revenir de subséquentes fois, ils voudrait quasi prendre un abonnement (...)*". Men zou kunnen zeggen *'bien du bruit pour une omelette'*, maar het leert ons ook dat de zo langzamerhand bijna heilig verklaarde De Raet zeer menselijke trekjes had. Laat me er nog aan toe voegen dat Van Raemdonck buitengewoon belangrijk werk verricht heeft met het digitaal toegankelijk maken van niet alleen de briefwisseling rond de auctores intellectuales van Van Nu en Straks, maar daar ook aan heeft toegevoegd de briefwisseling tussen Karel Van de Woestijne en Ernest Claes en Emmanuel De Bom. Daardoor is een uiterst waardevolle bron voor de geschiedenis van de Vlaamse letterkunde en ook weer voor het Vlaamse cultuurleven van eind negentiende en de eerste decennia van de twintigste eeuw beter toegankelijk geworden.

Verder valt een bijdrage over Willem Putman (1900-1954), een voor de Tweede Wereldoorlog veelbelovend auteur op. Maar hij collaboreerde (actief bij de DeVlag) en ging de gevangenis in. Deze gevangenschap viel hem geestelijk zeer zwaar. Eenmaal vrij schreef hij veel onder het pseudoniem Jean du Parc. Het was vooral 'leesvoer' en het ooit van hem verwachte literaire werk kwam er niet. Maurice Roelants schreef in een brief na de Tweede Wereldoorlog aan Herman Teirlinck over Putmans literaire kunnen: *"Hij knoeit reeds een kwart eeuw"*. Dodelijker kan niet. Een interessante figuur is Geert Pijnenburg (1896-1980). Voor en in de Eerste Wereldoorlog maakte hij enige naam als dichter, vooral van Vlaamsgezinde strijdlieden zoals:

*"Aan de Vlamingen:*

*Wees vlaamschen, gij die vlaamschen zijt,  
En geef nooit op voor 't vlaamsch den strijd,  
Wankel nooit, sta pal als de rots  
En vlaamsch te zijn weze uw trotsch."*

De auteur Willem Migom noemt het vroege dichtwerk van Pijnenburg (pseudoniem Willem Grub) al *"Vlaams-nationalistisch getint"*. Dat lijkt me niet juist, Vlaamsgezind en erg romantisch van toon dat wel. De term Vlaams-nationalistisch zou ik toch eerder voor later werk na de Eerste Wereldoorlog reserveren. Hij dicht op 7 augustus 1914 nog het lied *Weg met den Duitsch* op de wijs van *De Brabançonne*. Eerst in de loop van de oorlog koos Pijnenburg voor het activisme, raakte bevriend met Paul Van Ostaijen en schreef in het activistische studentenblad *Roeland*. Verder protesteerde hij in 1917 tegen kardinaal Mercier in een actie om de benoeming van Nederlandstalige bisschoppen. Na de oorlog maakte hij deel uit van de Clarté groep en was medeoprichter van *Staatsgevaarlik* (1919). Hij evolueerde in pacifistische richting en bleef actief als publicist. Wat al deze bijdragen verbindt, is de steeds weer verrassende stroom aan archivalia die niet alleen bij het Letterenhuis binnenkomen en ontsloten worden, maar ook in vele andere archieven en documentatiecentra binnenkomen.

*Zuurvrij* vermeldt archivalia rond Domien Sleenckx (1818-1901), van Jozef Cantré en van Felix Timmermans, Emiel Hullebroeck, Virginie Loveling en vele anderen. Ook de *Mededelingen* van het ADVN laten de lezer telkens weer zien dat er nog steeds materiaal van overgedragen wordt. Ik noem uit nr. 31 van vorig jaar het uitvoerig artikel over het archief van Hendrik J. Elias en het archief van Frans Van der Elst. Het gaat bij het Letterenhuis en bij het ADVN – en dat geldt natuurlijk voor de verschillende andere archieven en documentatiecentra in Noord en Zuid – niet alleen om persoonsarchieven, maar ook om archieven van organisaties en verenigingen op politiek, cultureel en sociaal gebied. Zij bieden de onderzoeker de gelegenheid om ad fontes te gaan.

[Pieter van Hees]

---